

פרשת עקב תשס"ט

דברים פרק ט

(א) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתְּהָ עֲבַר הַיּוֹם אֶת הַיְרֵדָן לְבָא לְרֵשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּנּוּ עָרִים גְּדֹלֹת וּבְצָרֹת בְּשָׂמִים: (ב) עַם גְּדוֹל וְרַם בְּנֵי עֲנָקִים אֲשֶׁר אֶתְּהָ יְדַעְתָּ וְאֶתְּהָ שָׁמַעְתָּ מִי יִתְיַצֵּב לִפְנֵי בְּנֵי עֲנָק: (ג) וַיְדַעְתָּ הַיּוֹם כִּי יִקְנֶה אֱלֹהֵיךָ הוּא הַעֲבֵר לִפְנֵיךָ אֵשׁ אֲכָלָה הוּא יִשְׁמִידֶם וְהוּא יִכְנִיעֶם לִפְנֵיךָ וְהוֹרֵשְׁתֶּם וְהֵאבַדְתֶּם מֵהָר פֶּאֶשֶׁר דָּבַר יִקְנֶה לְךָ: (ד) אֵל תֹּאמַר בְּלִבְּךָ בְּהִדְוֵי יִקְנֶה אֱלֹהֵיךָ אֲתָם מִלִּפְנֵיךָ לֵאמֹר בְּצַדִּיקֵי הַבְּיָאֵנִי יִקְנֶה לְרֵשֶׁת אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרֵשַׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יִקְנֶה מוֹרִישֶׁם מִפְּנֵיךָ: (ה) לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ וּבִישׁוֹר לִבְּךָ אֶתְּהָ בָּא לְרֵשֶׁת אֶת אֶרֶץ כִּי בְרֵשַׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יִקְנֶה אֱלֹהֵיךָ מוֹרִישֶׁם מִפְּנֵיךָ וְלִמְעַן הַקִּים אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יִקְנֶה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: (ו) וַיְדַעְתָּ כִּי לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ יִקְנֶה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרֵשֶׁתָּהּ כִּי עִם קֶשֶׁת עָרַף אֶתְּהָ: (ז) זָכַר אֵל תִּשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת יִקְנֶה אֱלֹהֵיךָ בְּמַדְבָּר לְמַן הַיּוֹם אֲשֶׁר יִצְאֶת מִאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בְּאַכְסֵם עַד הַמְּקוֹם הַזֶּה מִמְרִים הֵייתֶם עִם יִקְנֶה: (ח) וּבַחֲרֹב הִקְצַפְתֶּם אֶת יִקְנֶה וַיִּתְאַוֶּן יִקְנֶה בְּכֶם לְהִשְׁמִיד אֶתְּכֶם:

רש"י

(א) גדולים ועצומים ממך - אתה עצום, והם עצומים ממך: (ד) אל תאמר בלבבך - צדקתי ורשעת הגוים גרמו: (ה) לא בצדקתך וגוי אתה בא לרשת וגוי כי ברשעת הגוים - הרי כי משמש בלשון אלא:

(ד) אל תאמר בלבבך בהדוּי יקנֶה אֱלֹהֵיךָ אֲתָם מִלִּפְנֵיךָ לֵאמֹר בְּצַדִּיקֵי הַבְּיָאֵנִי יִקְנֶה לְרֵשֶׁת אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת וּבְרֵשַׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יִקְנֶה מוֹרִישֶׁם מִפְּנֵיךָ: (ה) לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ וּבִישׁוֹר לִבְּךָ אֶתְּהָ בָּא לְרֵשֶׁת אֶת אֶרֶץ כִּי בְרֵשַׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה יִקְנֶה אֱלֹהֵיךָ מוֹרִישֶׁם מִפְּנֵיךָ וְלִמְעַן הַקִּים אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יִקְנֶה לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב: (ו) וַיְדַעְתָּ כִּי לֹא בְּצַדִּיקְתְּךָ יִקְנֶה אֱלֹהֵיךָ נָתַן לְךָ אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת לְרֵשֶׁתָּהּ כִּי עִם קֶשֶׁת עָרַף אֶתְּהָ: (ז) זָכַר אֵל תִּשְׁכַּח אֶת אֲשֶׁר הִקְצַפְתָּ אֶת יִקְנֶה אֱלֹהֵיךָ בְּמַדְבָּר לְמַן הַיּוֹם אֲשֶׁר יִצְאֶת מִאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד בְּאַכְסֵם עַד הַמְּקוֹם הַזֶּה מִמְרִים הֵייתֶם עִם יִקְנֶה: (ח) וּבַחֲרֹב הִקְצַפְתֶּם אֶת יִקְנֶה וַיִּתְאַוֶּן יִקְנֶה בְּכֶם לְהִשְׁמִיד אֶתְּכֶם:

רשב"ם

(ד) בצדקתי הביאני יי"י - יותר משאר אומות הואיל כי ברשעת הגוים האלה יי"י מורישם: (ה) לא בצדקתך וביושר לבבך וגוי' - שהרי זכור אל תשכח את אשר הקצפת וגוי'. אפס אחד משני הדברים אמת, כי ברשעתם הפסידו נחלתם, ומה שאתה זוכה בה, לא בצדקתך אלא למען הקים את השבועה וגוי':

רמב"ם

(ד-ה) אל תאמר בלבבך - אחרי שהזהיר שלא תחשוב כחי ועוצם ידי עשה לי, רק שתדע כי הנצוחים במלחמה השם נתן להם הכח ההוא, והתקיפים שבהם והערים הבצורות אשר תלכדו השם בכבודו עשה לכם כן בנס מפורסם מאתו, חזר והזכיר לא תחשוב כי עשה ה' עמך כל זה בצדקתך, כי לא עשה לכם כן רק ברשעת הגוים האלה. והנה זה טעם באבדן הגוים ההם, ולא נתן להם טעם ברשת ישראל את הארץ. על כן חזר ובאר לא בצדקתך - שתהיה צדיק במעשה, ולא אפילו בלב ישר שהיה לך, רק ברשעת הגוים אבדו הם, ובעבור שבועת אבותיך ירשת אותה הארץ, כי אין החטא שלך יכול לבטל המתנה שנתן לאבותיך כי בשבועה נתנה להם. ורש"י כתב אל תאמר בלבבך צדקתי ורשעת הגוים גרמה לי, לא בצדקתך. ואיננו נכון: ויש על השואל לשאול, שהרי אמר (לעיל ז ח) כי מאהבת ה' אתכם, והנה הם אהובים למעלה, והשם לא יאהב רק את הטובים, כי רשע ואוהב חמס שנאה נפשו, אם כן גם בצדקתם ירשו ארץ. והתשובה, כי שם ידבר עם ישראל בכללם, וכאן יוכיח הדור ההוא שהיו ממרים את ה' מיום היותם במדבר: וטעם ולמען הקים את הדבר - שאמר ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ודור רביעי ישוּבו הנה (בראשית טו טז):

Rabbi Brovender's Shiur is sponsored by Dr. Bernard & Robin Cohen

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.

מי השילוח (חלק א') פרשת עקב

אל תאמר בצדקתי כו', וברשעת הגוים לא בצדקתך כו', כי אם מרשעת הגוים, מהתחלת הדבור נראה שגם לא מרשעת הגוים ולבסוף כתיב כי מרשעת הגוים, והנה כי באמת בחר ה' בישראל אף בלי מעשיהם, כמ"ש הלא אח עשו ליעקב ואהב את יעקב וגם במצרים הי' קטרוג גם על ישראל כדאיתא במדרש הללו עובדי ע"ז והללו ע"ז, ועכ"ז בחר ה' בישראל כי הם חלק אלקי ממעל בעומקם ובשרשם, כמ"ש כי חלק ה' עמו וכמו שמצינו שצוה הש"י לאבד שבעה אומות שנראה כאכזריות ח"ו, ומצינו שהקב"ה שונא את האומות מפני שהם אכזרים, ונראה מזה כי זה הדבר עצמו שבין האומות הוא רע, הוא טוב לישראל, כי הש"י מעיד על הכל כי ברצונו הוא, וזה פירוש כי ברשעת הגוים מפני זה הדבר עצמו שהם נקראים אצלי רעים ורשעים בזה עצמו אתם נקראים עושה רצוני, וראוי מזה שלא בצדקתכם ולא ברשעת הגוים ה' מביא אתכם שמה ורק מפני שבלי שום דבר יחפוץ בכם שאף שאתם עושים מעשים כמוהם ג"כ חפץ בכם ה', וכי ברשעת הגוים הוא לשון דהא והוא נתינת טעם לדבר לפי שאתם חלקו וע"ז כל מה שאתם עושים יסכים ויוטב בעיניו :

מי השילוח (חלק ב') פרשת ואתחנן

- לא מרַבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חֶשֶׁק יִקְוֶה בְּכֶם וַיִּבְחַר בְּכֶם כִּי אַתֶּם הִמַּעַט מִכָּל הָעַמִּים (דברים ז, ז)
- אימא ע"ז בגמ' (חולין פ"ט.) כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אלעזר בנו של ר' יוסי הגלילי בהגדה עשה אזניך כאפרכסת, לא מרצבם מכל העמים וגו' אמר להם הקב"ה לישראל חושקני זכס שאפילו זשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני, נתתי גדולה לאברהם אמר לפני ואנכי עפר ואפר, למשה ואהרן אמרו ונחנו מה וכו' אזל העכו"ם אינן כן וכו' לנצודכנר אמר אעלה על צמתי עב, ונאמת וכי לא ידע אברהם שהוא הגדול שנאבות, וכי לא ידע משה שהוא רבן של הנביאים, אף על זה אמר שלמה המלך ע"ה (משלי כ"ח, י"א) חכם צעיניו איש עשיר ודל מצין יחקרנו, היינו כל העכו"ם צעוה"ז
- 20 נקראים עשירים לפי שנדמה להם שכוחם ועולם ידם עשה להם את כל והם חכמים צעיניהם, אזל ישראל נקראים צעולם הזה דלים לפי שמכירין שלה' הארץ ומלואה, והם יצינו זאת צלואתם שאומה אחת משופעת
- 25 צטובה אחת אף טובה אחרת יחסר לה ואומה אחרת הוא להיפך שיש לה הטובה החסרה לאומה הראשונה מזה מצינים ישראל שהכל מהש"ת, ולכן מדה צמדה חושק השי"ת זהם שכל מה שמשפיע להם טובה יתקרא הטובה על שם ישראל שהם קגלו זאת צעבודתם, וזה חידש רבי אלעזר שזה הוא החשק שחושק השי"ת צנו, ולכן אימא עשה אזניך כאפרכסת.

שפת אמת לפרשת עקב [תרמ"ז]

אמו"ז ז"ל אמר בפסוק לא בצדקתך כו'. כי משרע"ה בירר זאת כי אלה המתנות שנתן הש"י לבנ"י. אינו בכח מעשי דור פרטי. רק שהוא מתנה לכללות בנ"י. וממילא הוא לדורות. ולכן אפי' דור שפל בכחו לזכות לזה כו'. ויראה כי גם נסי המדבר דכתי' וזכרת כו' כל הדרך כו' ויאכילך כו' המן כו'. וודאי הכל מתנה לדורות. ולכן תיקנו ברכת הזן ועל הארץ לדורות כי כשהאכילנו המן ניתן לנו ידיעה זאת כי לא על הלחם לבדו יחי' כו'. ונשאר זאת לבנ"י. ואין דומה מאכל איש ישראל לכל בני אדם. ומכלל שצוה אותנו לזכור זאת בוודאי נשאר ממנו לדורות. רק דור הראשון היו כלים לקבל ההארות בפועל ממש. אבל נשאר הפנימיות לדורות וכ"כ מלא העומר כו' למשמרת כו'. כמ"ש זכר עשה לנפלאותיו שמכל הנפלאות שעשה לנו הבורא ית' נשאר זכר לעולם. ומכש"כ מתנת א"י שמברכין על ארץ חמדה כו' על הארץ ועל המזון דרשו חז"ל ארץ דמפיק מזון. שמזון בנ"י הוא באמצעות א"י. הגם שאנחנו בחו"ל. בוודאי יש להתאונן אוי לבנים שגלו מעל שלחן אביהם כדאיתא בזוה"ק שיש להתעצב על חורבן בהמ"ק בתוך המזון שהקב"ה הבדילנו מן התועים כמ"ש תכין בטובתך לעני אלקים דרשו ז"ל העוסק בתורה הקב"ה בעצמו מכין לו סעודה. ובמדבר הי' ממש לחם מן השמים. ואח"כ בא"י כתי' ה"א דורש אותה ודרשו חז"ל הנותן מטר בעצמו. ושולח מים ע"פ חוצות בחו"ל ע"י שליח. ומ"מ נשאר לנו הארה שיכולין למצוא טעם מן וא"י באכילה בכוונה ובכח ברהמ"ז. ובפרט בשבת שיש בו ממקום הגנוז כמ"ש בדברי מו"ז ז"ל :